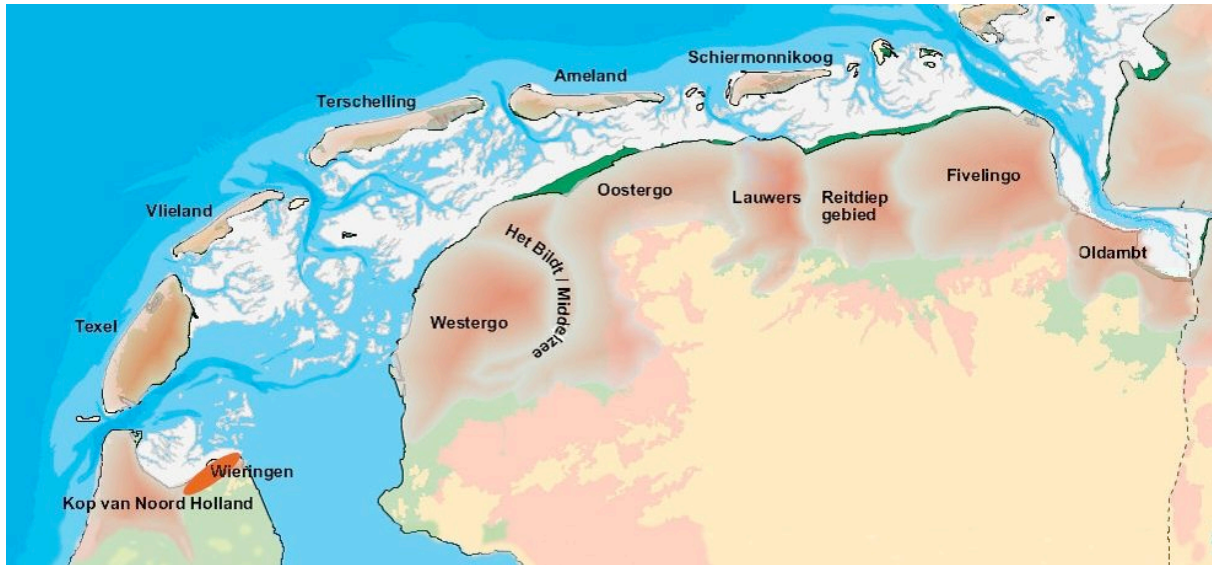

VIC Vikingen bezoekerscentrum op Wieringen

Sector : toerisme

Inleiding

De werkgelegenheid in de Kop van Noord-Holland staat onder druk. Een belangrijke oorzaak is gelegen in de kwetsbare economie van het gebied. Het verminderen van defensieactiviteiten, het teruglopen van de offshore-industrie en de agrarische sector en de voortgaande quotering in de visserij dragen alle bij aan een structurele vermindering van arbeidsplaatsen. Het openbaar lichaam Gewest Kop van Noord-Holland en de daarin deelnemende gemeenten werken samen met de provincie Noord-Holland en de rijksoverheid aan het verbeteren van de werkgelegenheid en het benutten van kansen. Bevordering van het toerisme vormt daarbij een van de speerpunten.

Gezicht op Oosterland met de Michaelskerk (copyrights Ken Stamp en Drukkerij Burghout).

Binnen de sector vormt het gevarieerde aanbod van cultureel erfgoed een uitgangspunt voor de toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Regionale historische gebeurtenissen en zichtbaar erfgoed met een internationale dimensie vormen daarin de basis van sterke product-markt combinaties. Dat is van belang voor de bezoekers aan de Kop van Noord-Holland, die kennismaken met hun eigen nationaal erfgoed op de vakantiebestemming. Met het benutten van het gebiedseigen cultureel erfgoed in de toeristische plannen won het openbaar lichaam in 1991 de prestigieuze ANWB/NBT Toerisme Trofee. In die plannen zijn voor het voormalige

eiland Wieringen projecten opgenomen met het unieke landschap en het duurzaam gebruik van het erfgoed als basis.

Reconstructie in situ van een deel van de wierdijk (copyrights Ken Stamp en Drukkerij Burghout).

Landschap en cultuurhistorie

Wieringen wordt gekenmerkt door het reliëf van pleistocene gronden, een bijzonderheid in het overigens vlakke en laaggelegen Noord-Holland. De kern bestaat uit keileem, dat is aangevoerd door het landijs uit Scandinavië gedurende de voorlaatste ijstijd, zo'n 150.000 jaar geleden. Deze verhogingen in het landschap maken deel uit van een reeks van glaciale opstuwingen langs de lijn Texel – Wieringen - Gaasterland. De keileem is veelal verborgen onder zogeheten dekzanden, windafzettingen uit de laatste ijstijd. Aan de westzijde van het eiland ontstonden in latere tijden heuse kliffen. Ter plaatse is een gelaagd bodemprofiel zichtbaar. De keileem is bij laag water ook zeer goed waarneembaar in de bodem van de Waddenzee. Het hoogste punt van Wieringen is bijna 14 m + NAP. Wieringen steekt dus duidelijk boven het omringende land en zee uit. Het hoogste punt verkreeg in 2004 de status van provinciaal aardkundig monument.

Pas in de 12^e eeuw na Christus werd Wieringen een eiland. Met de aanleg van wierdijken – een zeewering bestaande uit dicht opeengestapeld wier, vastgezet in een houten constructie - werd de zuidkust van het eiland goed beschermd tegen de zee. Wieringen bleef een eiland tot 1928, toen de in dat jaar aangelegde Amsteldiepdijk het gebied met het vasteland van Noord-Holland verbond.

Op de grens van oud en nieuw land: Wieringen (rechts) en Wieringermeer (copyrights Ken Stamp en Drukkerij Burghout).

Het reliëfrijke gebied was al in de Romeinse Tijd een herkenningspunt in het overigens nagenoeg vlakke waddenlandschap. Het vormde een baken in zee langs migratie- en handelsroutes. Al aan het begin van de Vroege Middeleeuwen, zo'n 1500 jaar geleden, bestonden er nederzettingen op de hoger gelegen delen en verspreid over het gehele gebied (Vatrop, Elft, Stroe). Veel van de soms zeer gedetailleerde beschrijvingen van de bewoners en hun bezittingen zijn ontleend aan vroege documenten, waarbij de goederenlijst van het klooster van Fulda (ca. 800 na Christus) en de zgn. inventarislijst van de moederkerk van Sint Maarten in Utrecht (editie 948 na Chr.). De religieus-politieke betekenis van Wieringen blijkt onder meer uit de aanwezigheid van vier kerken, gesticht door de Franken, ten teken van hun macht. Naast deze bronnen geven archeologische vondsten inzicht in het dagelijks leven, de nijverheid en de handelsrelaties van de lokale bewoners.

In 1996 werd nabij het buurtschap Westerklijf een zilvervondst gedaan, bestaande uit diverse armbanden, drie fragmenten van muntsieraden met telkens een Arabische munt, Karolingische munten en zilverbaren. Uit wetenschappelijk onderzoek is vastgesteld, dat de eigenaar van deze voorwerpen een Deense Viking moet zijn geweest, die zijn handelsvoorraad rond het jaar 850 na Christus aan de Wieringer bodem toevertrouwde. Deze vondst en de toeschrijving waren landelijk voorpaginanieuws. De impact op de Wieringer bevolking was eveneens groot. Dat werd nog versterkt na de vondst van twee nieuwe zilverschatten in resp. 1999 en 2001. Uit nader onderzoek bleek dat deze twee schatten ooit een geheel vormden.

Wieringen rond 1850 (bron: Topographische en Militaire Kaart, Alterra).

De interpretatie en waardering van de vondsten leidden tot enige nuancering van het traditionele beeld (plunderaars en brandstichters) van de Noormannen in Nederland. Nog afgezien van het feit dat voor bijvoorbeeld het platbranden van Dorestad door de Vikingen geen archeologisch bewijs bestaat, zijn juist de duurzame handelsrelaties tussen de lokale bewoners en de Vikingen van grote betekenis voor de plaatselijke ontwikkeling en lokale bloei geweest. Op verschillende plaatsen langs de zeeroute Denemarken –Vlie - Dorestad lagen verschillende *emporía* – tijdelijke dan wel permanente markten – waar goederen werden aangeboden en geruild tegen exotische waar. Streekeigen producten als zeezout en Fries laken, maar ook eerste levensbehoeften als drinkwater, waren zeer gewild bij de Vikingen. Overigens was roof een min of meer geaccepteerde wijze van bezitsverrijking in de Vikingtijd. Het was niet exclusief voorbehouden aan de mannen uit het noorden!

De schat van Westerklief (foto: Stichting 'Weg van de Vikingen').

Het project

De bewoners van Wieringen waren trots op deze bijzondere relatie uit een ver en toch tastbaar verleden. Zij maakten het onmiddellijk tot een onderdeel van de eigen geschiedenis. Lokale ondernemers ontwikkelden producten rond het thema Vikingen. Nieuwe, streekeigen producten (o.m. "Vikingschatjes" : een soort gebak) werden in de markt gezet. Een speciaal ontwikkelde sticker met de afbeelding van een Viking siert sindsdien menig Wieringer auto. Fiets- en wandelroutes langs zichtbaar en waarneembaar erfgoed werden ontwikkeld.

Het gemeentebestuur van Wieringen zag onmiddellijk een uitgelezen kans voor toeristisch-recreatieve productontwikkeling rond het thema Vikingen. Dit naar aanleiding van een haalbaarheidstudie, in 1998 door het Gewest Kop van Noord-Holland uitgevoerd in opdracht van de gemeente. Daarin werd het thema Vikingen als *unique selling proposition* gekwalificeerd en verder uitgewerkt in acties en projecten. Op de middellange termijn zou een bezoekerscentrum jaarlijks ongeveer 20.000 belangstellenden kunnen trekken. Voor de organisatie van de uitvoering werd de Stichting 'Weg van de Vikingen' opgericht. De keuze voor juist deze rechtspersoon maakte het mogelijk zowel publieke als private middelen te verwerven. Binnen de doelstelling van de stichting werd het USP exclusief voor Wieringen geclaimd. Een daaraan gekoppelde communicatie-, PR- en marketingstrategie moest Wieringen in Europa op de kaart zetten. De slagvaardige stichting zorgde voor publieke en private middelen. De stichting sloot zich onmiddellijk aan bij internationale ontwikkelingen rond het thema Vikingen, zoals:

- deelname aan de projecten North Sea Viking Legacy en Destination Viking
- deelname aan de Western Viking Route
- deelname aan een marketingstrategie binnen genoemde projecten
- netwerkbuiding, met name met vergelijkbare organisaties in Engeland en Scandinavië
- deelname aan tentoonstellingen

Resultaten

Van de doelstellingen en taken die de Stichting 'Weg van de Vikingen' zichzelf stelde zijn veel producten inmiddels gerealiseerd. Het betreft onder meer:

- het ontwikkelen van, dan wel aansluiten bij, een netwerk van organisaties rond het thema Vikingen (bijvoorbeeld deelname aan een Europese Vikingroute)

De Stichting nam samen met de gemeente Wieringen deel aan Europese projecten onder Interreg IIC en IIIB en bracht daarin eigen expertise terzake van marketing en toerisme in. Met verschillende partners uit deze projecten bestaat nog altijd regelmatig contact. Dat betreft informatie-uitwisseling, folderservice en het maken van gezamenlijke tentoonstellingen. In het bijzonder zijn te noemen de samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, het Centraal Museum te Utrecht, de York Archaeological Trust en het Ename Expertisecentrum in België. Op initiatief van het Deens Verkeersbureau is een brochure-uitwisseling met o.a. Ribe, Roskilde en Haithabu ontstaan. Met de Norfolk Museums Service bestaat een structurele samenwerking over educatie en integratie cultureel erfgoed en toerisme. In de reizende tentoonstelling "Vikingen!" (2005-2006) namen de Stichting 'Weg van de Vikingen', het Vikingschepmuseum Roskilde en Haithabu/Schleswig deel.

- nieuwe fiets- en wandelroutes

Samen met het voormalige museum Huis van de Aarde, de VVV Wieringen en lokale ondernemers werden 12 nieuwe fiets- en wandelroutes ontwikkeld en uitgegeven, die bij de VVV worden verkocht.

- bouw en inrichting van een Vikingen informatiecentrum op Wieringen

Met financiële bijdragen van de Europese Unie (LEADER+), de provincie Noord-Holland, het Regionaal Economisch Stimuleringsprogramma Kop en Munt, de gemeente Wieringen en de tomeloze inzet van vrijwilligers werd de belangrijkste doelstelling verwezenlijkt: aan de Havenweg 1 te Den Oever verrees het VIC Informatiecentrum Vikingen op Wieringen, dat op 7 juni 2004 zijn deuren voor het publiek opende. Vormgeving, kleurstelling en inrichting van het bezoekerscentrum zijn met ondersteuning van enkele externe adviseurs in eigen beheer ontwikkeld en uitgevoerd.

VIC Informatiecentrum Vikingen op Wieringen (copyrights Ken Stamp en Drukkerij Burghout).

In de bijzondere presentatie van de Vikingschatten van Westerklijf zijn bezittingen van de Stichting 'Weg van de Vikingen', het Huis van de Aarde en de gemeente Wieringen opgenomen: de replica van de eerste schat, de originele tweede, een model van een *knarr* (handelsschip; l. 5 m), gebruiksvoorwerpen, aardkundige objecten en materialen t.b.v. levende geschiedenis. In de educatieve ruimte van het bezoekerscentrum kan de bezoeker als archeoloog aan de slag. De presentatie wordt ondersteund door een co-productie met TELEAC (De Vikingen komen!). De VVV Wieringen is eveneens gehuisvest in het bezoekerscentrum. Dat heeft een positief (financieel) effect voor beide partijen. Er zijn afspraken om elkaar ook in personele zin te ondersteunen.

De verhaallijn in de permanente tentoonstelling is gebaseerd op de interpretatie van de zilvervondsten. Te onderscheiden thema's zijn: Wieringen als handelslocatie in de Vroege Middeleeuwen, zilver in de economie van de Vikingtijd, handelsproducten van Vikingen en Friezen en de interactie tussen de oorspronkelijke bevolking en de Vikingen. Aan de tentoonstelling is een interactieve opstelling over de geschiedenis van Wieringen toegevoegd, die is ontwikkeld in samenwerking met het Ename Expertisecentrum in het kader van het Europese VIe Kaderprogramma IST/R&D Excellence in Processing Open Cultural Heritage (EPOCH). Dit is een duurzaam samenwerkingsverband tussen overheden, erfgoedinstellingen, onderwijsinstututen en bedrijfsleven aangaande het integreren van cultureel erfgoed in digitale ontwikkelingen.

Het VIC richt zich in het bijzonder op scholieren van 6-12 jaar, gezinnen met kinderen, groepen 55+, wetenschappers/special interest en toeristen. De bereikbaarheid van het bezoekerscentrum is zowel met het eigen vervoer (ruime parkeervoorzieningen) als het openbaar vervoer (busstation op 5 minuten lopen) uitstekend.

Met de bouw en inrichting is een investering van ongeveer € 381.000 gemoeid.

Conclusie

Wieringen slaat munt uit de vondst van het Vikingzilver! Het bezoek aan het voormalig eiland in de Zuiderzee is in verband met de aangetoonde relatie met de Vikingen aanwijsbaar toegenomen. Dat is onder meer af te leiden aan de toename van de omzet van verschillende ondernemingen en volgt ook uit cijfers van de VVV. Het bottom-up initiatief, het brede draagvlak binnen de lokale bevolking en de slagvaardige acties van het gemeentebestuur van Wieringen vormden de basis van het succes. De snelle realisatie van verschillende onderdelen met daadwerkelijke inbreng van de politiek geeft de inwoners ook vertrouwen in het bestuur.

Het VIC Informatiecentrum Vikingen op Wieringen wordt volledig bemenst met onbetaalde vrijwilligers van Wieringen en uit de rest van de regio. Zij verzorgen gezamenlijk alle voorkomende werkzaamheden, van onderhoudswerkzaamheden tot voorlichting, PR, fondsenwerving, inrichten tijdelijke tentoonstellingen en rondleidingen. Het VIC informatiecentrum boekte vorig jaar een positief saldo in de exploitatie. Het bezoekerscentrum (zo profileert de Stichting 'Weg van de Vikingen' de voorziening) bezit inmiddels een zekere naam en faam in zowel de cultuurhistorische als de toeristisch-recreatieve sector. Zo wordt het VIC gekwalificeerd als erfgoedinstelling en is het een belangrijke voorziening voor het onderwijs. De Stichting voor Nederlandse Archeologie zorgde voor de inrichting van een archeologisch steunpunt in het bezoekerscentrum. De Stichting is regelmatig adviseur of partner in educatieve projecten, zoals bijvoorbeeld het project 'Het Verleden van Nederland' van IDTV. De locatie is het startpunt van verschillende fiets- en wandelroutes, met inbegrip van het provinciaal Noord-Holland Pad (Den Oever-Huizen).

De Stichting 'Weg van de Vikingen' werkt momenteel aan nieuwe tijdelijke tentoonstellingen en denk samen met anderen na over een fysieke uitbreiding op locatie met een aansluitend thema over de geschiedenis van het voormalig Waddeneiland en het plan Wieringer-randmeer.

Auteur: Jan Stobbe (Gewest Kop van Noord-Holland)

Bronnen:

- Besteman, J.C., 1997. Vikingen in Noord-Holland?. Archeologische publicatie Provincie Noord-Holland I, Provincie Noord-Holland.
- Dekkers, C., G. Dorren en R. van Eerden, 2006. Het land van Hilde. Archeologie in het Noord-Hollandse kustgebied. Provincie Noord-Holland/Matrijs.
- Stichting Weg van de Vikingen, 2001. Viking Informatie Centrum: uitwerking programma van eisen – eindrapportage (bedrijfsverkenning, inrichtingsschets en exploitatieopzet).
- Stobbe, J. , 1998. Wieringen, weg van de Vikingen. Een onderzoek naar de mogelijkheden van cultuurhistorisch toerisme op het voormalig eiland in de Zuiderzee (haalbaarheidsstudie).
- Stobbe, J. , 2000. Friezen, Franken en Vikingen in het Noordwestelijk kustgebied. De Kop van Noord-Holland in de Vroege Middeleeuwen, Hippolytushoef, Stichting Weg van de Vikingen.
- www.epoch-org.net
- www.vikingen.nl